

**„CUDZE CHWALICIE, SWEGO
NIE ZNACIE, SAMI NIE WIECIE,
CO POSIADACIE”¹,
CZYLI JAK ZAPLANOWAĆ
WIRTUALNE I REALNE WYCIECZKI
PO MAZOWSZU**

dr Monika Bojko

KATEGORIA WIEKOWA: 15–18 LAT

ADRESAT: młodzież w wieku 15–18 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 3 × 45 minut.

SŁOWA KLUCZOWE: Mazowsze, walory turystyczne, tradycja lokalna, zabytki regionu, dziedzictwo kulturowe, edukacja regionalna.

WPROWADZENIE

Jest to propozycja zajęć, które można przeprowadzić w ramach wiedzy o kulturze, godziny wychowawczej, geografii. Młodzież często nie zna najbliższego otoczenia albo nie docenia walorów swojego regionu. Wyjeżdża za granicę, w różne zakątki Europy i świata, a rzadziej zwiedza i poznaje okolicę i kraj. Warto zatem uwrażliwić młodych ludzi na wartości rodzimego otoczenia. Mazowsze bywa sprowadzane do Warszawy, w której – z powodu jej statusu stolicy państwa i województwa – koncentruje się życie regionu, ale równie warte poznania są urokliwe miasta, miasteczka, malownicze krajobrazy kojarzone z płaczącymi wierzbami czy piękne dworki szlacheckie i zabytkowe obiekty sakralne. Zaplanowanie przez młodzież wirtualnej lub realnej wycieczki po małej ojczyźnie pozwoli jej dostrzec i docenić walory historyczne, geograficzne czy etnograficzne regionu, w którym mieszka.

Zajęcia najlepiej przeprowadzić w pracowni z dostępem do komputerów i internetu, by umożliwić użycie hiperłączy z karty pracy dla grup, co z kolei ułatwi i przyspieszy wykonanie zadania.

CEL OGÓLNY

Budowanie tożsamości regionalnej, kształtowanie patriotyzmu lokalnego, rozwijanie pasji poznawczej, promowanie turystyki krajoznawczej i sportu. Zdobywanie i pogłębianie wiedzy na temat Mazowsza – jego historii, geografii, zabytków, atrakcji turystycznych.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- wymienia zabytki dziedzictwa kulturowego i zasoby przyrodnicze Mazowsza;
 - rozpoznaje elementy typowe dla kultury regionu;
 - opracowuje plan i trasę wirtualnej lub realnej wycieczki, w tym celu korzysta z informacji zawartych w różnych źródłach – książkach, mapach, zasobach cyfrowych;
 - porównuje atrakcje;
 - charakteryzuje wybrane obiekty pod kątem zwiedzania;
 - ocenia atrakcyjność i dostępność obiektów do zwiedzania na podstawie samodzielnie zgromadzonych materiałów.
-

METODY PRACY:

- gra dydaktyczna,
- metoda problemowa,
- burza mózgów,
- metody praktyczne.

¹ S. Jachowicz, *Wieś*, w: *Pisma różne wierszem Stanisława Jachowicza*, Warszawa 1853, <https://polona.pl/item/43077/57/> (dostęp 3.07.2017).

FORMY PRACY:

- praca w grupach – zespołach zadaniowych,
 - praca indywidualna,
 - praca z mapami,
 - praca z całą klasą.
-

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- karty pracy (**załączniki nr 1 i 2**);
 - przewodniki, atlasy samochodowe, zdjęcia, mapy, publikacje dotyczące walorów historycznych, turystycznych i etnograficznych województwa mazowieckiego;
 - mapa *Wybrane zabytkowe obiekty Mazowsza*.
-

ZAŁĄCZNIKI:

1. Karty pracy nr 1–6 do lekcji 1.
 2. Karty pracy nr 1–3 do lekcji 2.
-

UWAGI POPRZEDZAJĄCE REALIZACJĘ ZAJĘĆ

Przed pierwszą lekcją nauczyciel informuje uczniów, że będą pracowali w grupach, aby przygotować trasy wycieczki po Mazowszu. Prosi młodzież o przyniesienie na lekcję aktualnych map województwa mazowieckiego (przynajmniej 6–7 sztuk, po jednej na grupę) i w miarę możliwości innych materiałów, np. przewodników turystycznych, książek, zdjęć.

BIBLIOGRAFIA

L. Herz, *Przewodnik po okolicach Warszawy. Znakowane szlaki turystyczne okolice podstołecznej*, wyd. 2, Oficyna Wydawnicza Rewasz, Pruszków 1998.

Polska niezwykła. Mazowsze. Turystyczny atlas samochodowy, Wydawnictwo Demart, Warszawa 2008 (i następne).

Polska niezwykła. Województwo mazowieckie. Turystyczny atlas samochodowy, Wydawnictwo Demart, Warszawa 2009 (i następne).

Seria Tradycja Mazowsza – monograficzne opracowania prezentujące walory historyczne i etnograficzne powiatów województwa mazowieckiego, np. M. Barbasiewicz, *Powiat płocki: przewodnik subiektywny*, Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki, Warszawa 2009; A. Dylewski, *Powiat pułtusi: przewodnik subiektywny*, Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki, Warszawa 2012.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

J. Choińska-Mika, M. Kulesza, K. Mika, W. Morawski, H. Wajs, *Mazowsze*, Wydawnictwo Kartograficzne Daunpol Sp. z o.o., Warszawa 2011, www.mazovia.pl/wydawnictwa/podrecznik-mazowsze/.

Wybrane zabytkowe obiekty Mazowsza (mapa), www.mazovia.pl/gfx/mazovia/userfiles/m.guzowska/obrazki_i_logo/link/zabytki_mazowsza_wyd1_2012.gif.

Warsztatowe metody ewaluacji, www.mlodyobywatel.ceo.org.pl/sites/mlodyobywatel.ceo.org.pl/files/user-files/Materialy_edukacyjne/MOB7/warsztatowe_metody_ewaluacji.pdf.

www.chopin.museum/pl.

www.ciekawe-miejsca.net.

www.culture.pl.

www.drewnianemazowsze.pl.

www.dwory-polskie.pl.

www.kampinoski-pn.gov.pl.

www.liw-zamek.pl.

www.mazovia.pl.

www.mazowsze.travel.

www.mshm.pl.

www.mkw.e-sochaczew.pl.

www.muzeum.gazownictwa.pl.

www.muzeum-motoryzacji.com.pl.

www.muzeumromantyzmu.pl.

www.mwfc.pl.

www.otwock.mnw.art.pl.

www.palacossolinskih.pl.

www.rzezba-oronsko.pl.

www.skarbiecmazowiecki.pl.

www.stawisko.pl.

www.sztetl.org.pl.

www.turystykaplock.eu.

www.uph.edu.pl.

www.zamekwciechanowie.pl.

www.zamkipolskie.com.

www.zyrardow.pl.

Dostęp 26.06.2017.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

LEKCJA 1

CZĘŚĆ WSTĘPNA (5 minut)

1. Podanie tematu lekcji. Przedstawienie celu zajęć. Prowadzący lekcję wyjaśnia, że jej celem jest poznanie przez uczniów Mazowsza na podstawie wielu źródeł, pozyskanie wiedzy o najbliższej małej ojczyźnie, aby na kolejnym etapie opracować plan atrakcyjnej wycieczki.
2. Nauczyciel pyta uczniów, co im się kojarzy z Mazowszem. Zapisuje pomysły, zgodnie z zasadą burzy mózgów.
3. Aby sprawdzić wiedzę uczniów, przeprowadza krótką sondę – kto potrafi wymienić najbardziej rozpoznawalne zabytki i atrakcje turystyczne Mazowsza. Jeśli nauczyciel zrobi takie rozeznanie przed właściwymi lekcjami, może użyć przywołanych przykładów podczas pracy w grupach (patrz: **załącznik nr 1**).

CZĘŚĆ GŁÓWNA (35 minut)

1. Uczniowie zostają podzieleni na cztero-, pięcioosobowe grupy (zespoły zadaniowe), w zależności od liczebności klasy. Każdy zespół otrzymuje instrukcję pracy (**załącznik nr 1**). Karta zawiera hipertęcza. Jeśli zajęcia będą się odbywały w pracowni z dostępem do internetu, można ją udostępnić w formie elektronicznej. Potrzebny jest co najmniej jeden komputer na zespół. Nauczyciel udziela wskazówek poszczególnym zespołom. Uczniowie zapoznają się z dostępnymi materiałami i wybierają miejsca warte zwiedzenia. Swoje ustalenia zapisują

w kartach pracy lub na osobnych kartkach.

2. Liderzy grup prezentują na forum klasy wyniki pracy, czyli najciekawsze zdaniem zespołów obiekty województwa mazowieckiego.

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA (5 minut)

Nauczyciel na zakończenie pierwszej lekcji informuje, że zadaniem uczniów na kolejnych zajęciach będzie zaplanowanie wycieczki po Mazowszu (z uwzględnieniem dojazdu, miejsc i obiektów do zwiedzania) w trzech wariantach: jednodniowym, dwudniowym i trzydniowym.

LEKCJA 2

CZĘŚĆ WSTĘPNA (5 minut)

Prowadzący lekcję zapowiada, że jej głównym celem będzie przedstawienie wyników pracy grup z poprzedniej lekcji, czyli zaprezentowanie, które z miejsc i obiektów są warte zobaczenia lub zwiedzenia. Każdy zespół ma pięć minut na wystąpienie przed klasą.

CZĘŚĆ GŁÓWNA (30 minut)

Liderzy grup prezentują na forum klasy wyniki pracy, czyli najciekawsze zdaniem zespołów obiekty województwa mazowieckiego. Prowadzący lekcję monitoruje wykorzystanie czasu, tak aby nikt nie przekraczał pięciu minut i wszystkie grupy zdołały przedstawić rozwiązanie swojego zadania.

Kolejność prezentacji zgodna z numeracją kart pracy, czyli: Grupa I: Zamki

Grupa II: Pałace

Grupa III: Dworki szlacheckie

Grupa IV: Obiekty sakralne i miejsca pamięci

Grupa V: Atrakcje przyrodnicze: park narodowy i parki krajobrazowe

Grupa VI: Zabytki techniki i przemysłu.

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA (10 minut)

W ramach podsumowania nauczyciel prosi o zapoznanie się z informacją turystyczną na oficjalnym portalu urzędu wojewódzkiego – *Co zobaczyć na Mazowszu?* (<http://www.mazovia.pl/województwo/krotko-o-mazowszu/co-zobaczyc-na-mazowszu/> – dostęp 26.06.2017).

Można skrócić tekst dla uczniów, wydrukować go na kartkach i poprosić o podanie odpowiedzi na pytanie „Co warto zobaczyć na Mazowszu?”.

Warto przy tym zwrócić uwagę, że teren województwa mazowieckiego nie pokrywa się z granicami historycznego Mazowsza.

Prowadzący zajęcia informuje, że kolejna lekcja będzie polegała na projektowaniu wycieczek po Mazowszu.

LEKCJA 3

CZĘŚĆ WSTĘPNA (5 minut)

Nauczyciel przypomina, że celem lekcji jest zaplanowanie wirtualnej wycieczki po Mazowszu w trzech wariantach: jednodniowym, dwudniowym i trzydniowym.

CZĘŚĆ GŁÓWNA (30 minut)

1. Prowadzący zajęcia dzieli klasę na trzy grupy – każda składa się z dwóch zespołów wyodrębnionych na poprzedniej lekcji. Każda grupa

otrzymuje kartę pracy
(**załącznik nr 2**).

2. Młodzież planuje trasę wycieczki. Uwzględni dojazd, miejsca i obiekty do zwiedzania. Nauczyciel udziela wskazówek oraz monitoruje wykonywanie zadań.
3. Po zakończeniu pracy przedstawiciele każdej z grup przedstawiają klasie projekt wycieczki.

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA (10 minut)

1. Nauczyciel zwraca uwagę, że dzięki zajęciom uczniowie poznali walory historyczne, geograficzne i etnograficzne Mazowsza. Pyta młodzież, czy chciałaby zrealizować któryś z projektów. Jeśli odpowiedź okaże się pozytywna, warto taką propozycję przedstawić rodzicom i zorganizować wycieczkę.
2. Ewaluacja. Prowadzący lekcję prosi uczniów o wypełnienie tzw. róży wiatrów, pozwalającej ocenić wiele aspektów lekcji: zainteresowanie tematyką, atmosferę na zajęciach, przydatność do dalszej pracy, umiejętność przekazania treści przez nauczyciela, jego przygotowanie merytoryczne, materiały, mobilizację do dalszych poszukiwań i stopień zaangażowania uczestnika. Każdy uczeń zaznacza na osi odpowiednią wartość w skali od 1 do 6, a następnie łączy punkty na sąsiadujących ze sobą osiach. Opis metody wraz ze schematem graficznym znajduje się na stronie: https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/sites/mlodyobywatel.ceo.org.pl/files/user-files/Materialy_educacyjne/MOB7/warsztatowe_metody_ewaluacji.pdf (dostęp 26.06.2017).

Załącznik nr 1.

Karta pracy nr 1

GRUPA I: ZAMKI

Zbierzcie informacje o mazowieckich zamkach i przedyskutujcie metodą za i przeciw, które z nich warto zobaczyć lub zwiedzić. Uzasadnijcie swoje zdanie i przygotujcie notatki do pięciominutowej prezentacji w klasie na kolejnej lekcji. Na to zadanie macie 35 minut.

PRZYKŁADY: zamki w Czersku, Ciechanowie, Liwie, zamek w Pułtusku – siedziba Domu Polonii.

W pracy wykorzystajcie mapę *Wybrane zabytkowe obiekty Mazowsza* (https://www.mazovia.pl/gfx/mazovia/userfiles/m.guzowska/obrazki_i_logo/link/zabytki_mazowska_wyd1_2012.gif)

oraz przewodniki książkowe i podane strony:

- <http://zamekwciechanowie.pl>,
- <http://www.zamkipolskie.com>,
- <http://www.liw-zamek.pl/index.php?page=news>.

Dostęp 26.06.2017.

Karta pracy nr 2

GRUPA II: PAŁACE

Zbierzcie informacje o mazowieckich pałacach i przedyskutujcie metodą za i przeciw, które z nich warto zobaczyć lub zwiedzić. Uzasadnijcie swoje zdanie i przygotujcie notatki do pięciominutowej prezentacji w klasie na kolejnej lekcji. Na to zadanie macie 35 minut.

PRZYKŁADY: zespół pałacowo-parkowy w Jabłonie, pałacyk Krasińskich w Opinogórze (z Muzeum Romantyzmu), pałac w Otwocku Wielkim (z Muzeum Wnętrz), pałac Ogińskich w Siedlcach (siedziba Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego), pałac Józefa Brandta w Orońsku (z Centrum Rzeźby Polskiej), zespół pałacowo-parkowy w Radziejowicach (Dom Pracy Twórczej), pałac Ossolińskich w Sterdyni.

W pracy wykorzystajcie mapę *Wybrane zabytkowe obiekty Mazowsza* (https://www.mazovia.pl/gfx/mazovia/userfiles/m.guzowska/obrazki_i_logo/link/zabytki_mazowska_wyd1_2012.gif)

oraz przewodniki książkowe i podane strony internetowe:

- <http://mazowsze.travel/co-zwiedzic/zamki-palace-i-dwory/item/153-jablonna>,
- <http://www.muzeumromantyzmu.pl/pl/wirtualna-wycieczka>,
- http://otwock.mnw.art.pl/index.php/historia_palacu,
- <http://www.uph.edu.pl/uczelnia/wirtualna-wycieczka-po-palacu-oginskih>,
- http://www.rzezba-oronsko.pl/index.php?palac_jozefa_brandta,11,
- <https://palacossolinskih.pl/pl/historia>.

Dostęp 26.06.2017.

Karta pracy nr 3

GRUPA III: DWORKI SZLACHECKIE

Zbierzcie informacje o mazowieckich dworkach szlacheckich i przedyskutujcie metodą za i przeciw, które z nich warto zobaczyć lub zwiedzić. Uzasadnijcie swoje zdanie i przygotujcie notatki do pięciominutowej prezentacji w klasie na kolejnej lekcji. Na to zadanie macie 35 minut.

PRZYKŁADY: dworek w Żelazowej Woli (Dom Urodzenia Fryderyka Chopina i Park w Żelazowej Woli), dwór w Pęcicach, Podkowa Leśna-Stawisko (Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku).

W pracy wykorzystajcie mapę *Wybrane zabytkowe obiekty Mazowsza* (https://www.mazovia.pl/gfx/mazovia/userfiles/m.guzowska/obrazki_i_logo/link/zabytki_mazowsza_wyd1_2012.gif)

oraz przewodniki książkowe i podane strony internetowe:

- <http://www.dwory-polskie.pl>,
- http://chopin.museum.pl/museum/zelazowa_wola/id/216,
- http://www.stawisko.pl/?rys_historyczny.

Dostęp 26.06.2017.

Karta pracy nr 4

GRUPA IV: OBIEKTY SAKRALNE I MIEJSCA PAMIĘCI

Zbierzcie informacje o mazowieckich obiektach sakralnych i miejscach pamięci i przedyskutujcie metodą za i przeciw, które z nich warto zobaczyć. Uzasadnijcie swoje zdanie i przygotujcie notatki do pięciominutowej prezentacji w klasie na kolejnej lekcji. Na to zadanie macie 35 minut.

PRZYKŁADY: bazylika katedralna Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Płocku (z kaplicą Królewską i grobami władców Polski), bazylika Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Czerwińsku nad Wisłą, synagoga w Przysusze, Góra Kalwaria (materialne ślady po jej żydowskich mieszkańcach – dawny gmach synagogi z 1903 r., dom modlitwy oraz dwór cadyka, ohel); drewniane budownictwo Mazowsza – wille, np. otwocki świdermajer.

W pracy wykorzystajcie mapę *Wybrane zabytkowe obiekty Mazowsza* (https://www.mazovia.pl/gfx/mazovia/userfiles/m.guzowska/obrazki_i_logo/link/zabytki_mazowsza_wyd1_2012.gif)

oraz przewodniki książkowe i podane strony internetowe:

- <http://www.mwfc.pl/architektura-sakralna-koscioly-klasztory.html>,
- <http://www.turystykaplock.eu/atrakcja/12-bazylika-katedralna.html>,
- http://www.ciekawe-miejsca.net/przewodnik/polska/szlak_romanski_czerwinski_nad_wisla,
- <http://www.drewnianemazowsze.pl/>,
- <http://culture.pl/pl/artukul/te-wille-jak-wojt-podaje-sa-w-stylu-swidermajer-przewodnik-po-zabytkach-otwocka>,
- <http://www.sztetl.org.pl/pl/city/gora-kalwaria/>.

Dostęp 26.06.2017.

Karta pracy nr 5

GRUPA V: ATRAKCJE PRZYRODNICZE: PARK NARODOWY I PARKI KRAJOBRAZOWE

Zbierzcie informacje o mazowieckich parkach przyrodniczych i przedyskutujcie metodę za i przeciw, które z nich warto odwiedzić. Uzasadnijcie swoje zdanie i przygotujcie notatki do pięciominutowej prezentacji w klasie na kolejnej lekcji. Na to zadanie macie 35 minut.

PRZYKŁADY: Kampinoski Park Narodowy, Mazowiecki Park Krajobrazowy im. Czesława Łaszka, Bolimowski Park Krajobrazowy, Chojnowski Park Krajobrazowy.

W pracy wykorzystajcie przewodniki książkowe, mapy i podane strony:

- https://www.mazovia.pl/gfx/mazovia/userfiles/m.guzowska/linki_nie_usuwac/podrecznik_mazowsze/05_rozdzial_1_mazowsze_-_nasze_miejsce_na_ziemi.pdf (dostęp 26.06.2017),
- <http://mazowsze.travel/co-zwiedzic/parki-krajobrazowe>,
- <https://www.kampinoski-pn.gov.pl/informacje-ogolne>.
- Dostęp 26.06.2017.

Karta pracy nr 6

GRUPA VI: ZABYTKI TECHNIKI I PRZEMYSŁU

Zbierzcie informacje o mazowieckich zabytkowych obiektach techniki i przemysłu i przedyskutujcie metodę za i przeciw, które z nich warto zwiedzić. Uzasadnijcie swoje zdanie i przygotujcie notatki do pięciominutowej prezentacji w klasie na kolejnej lekcji. Na to zadanie macie 35 minut.

PRZYKŁADY: XIX-wieczna osada fabryczna w Żyrardowie, Muzeum Motoryzacji i Techniki w Otrębusach, Muzeum Kolei Wąskotorowej w Sochaczewie, Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego im. Stefana Woydy w Pruszkowie, Muzeum Gazownictwa w Warszawie.

W pracy wykorzystajcie przewodniki książkowe, mapy i podane strony internetowe:

- <https://www.zyrardow.pl/1485,szlak-turystyczny-spacer-po-xix-wiecznej-osadzie-fabrycznej.html>,
 - <https://www.zyrardow.pl/1153,zabytki.html>,
 - <http://mshm.pl>,
 - <http://www.muzeum-motoryzacji.com.pl>,
 - <http://mkw.e-sochaczew.pl/media/index.php?MediumID=188>,
 - <http://www.muzeum.gazownictwa.pl>.
- Dostęp 26.06.2017.

Załącznik nr 2.

Karta pracy nr 1

GRUPA 1

Zaproponujcie trasę jednodniowej wycieczki po Mazowszu. Uwzględnijcie atrakcje przyrodnicze regionu. Odwołajcie się do ustaleń z poprzedniej lekcji.

Przygotujcie roboczy plan folderu zawierający główne punkty programu wycieczki i krótko je opiszcie. Zwróćcie uwagę na lokalizację obiektów i przebieg trasy.

Karta pracy nr 2

GRUPA 2

Zaproponujcie trasę dwudniowej wycieczki. Uwzględnijcie atrakcje zabytkowego i industrialnego Mazowsza. Odwołajcie się do ustaleń z poprzedniej lekcji.

Przygotujcie roboczy plan folderu zawierający główne punkty programu wycieczki i krótko je opiszcie. Zwróćcie uwagę na lokalizację obiektów i przebieg trasy.

Karta pracy nr 3

GRUPA 3

Zaproponujcie trasę trzydniowej wycieczki. Uwzględnijcie atrakcje zabytkowego i industrialnego Mazowsza. Odwołajcie się do ustaleń z poprzedniej lekcji.

Przygotujcie roboczy plan folderu zawierający główne punkty programu wycieczki i krótko je opiszcie. Zwróćcie uwagę na lokalizację obiektów i przebieg trasy.